

Controverse & polarisatie in de klas

Hoe ga je ermee om?

Infociche 2

Het samenleven staat vandaag onder spanning. Discussies over politiek en maatschappij raken snel verhit, tegenstellingen worden scherper gesteld. Dat laat zich ook voelen in de klas en op school.

Dat levert soms moeilijke situaties op, die je als leerkracht voor een stevige uitdaging plaatsen. Hoe reageer je best op heftige of haatdragende uitspraken? Hoe ontmijn je polarisatie? Hoe geef je les over netelige thema's zonder dat de klas opvliegt?

Tijdens opleidingen en navormingen kom je in aanraking met tal van modellen en werkvormen die antwoorden bieden op deze vragen. Dialoogtechnieken, polarisatie-management, projectwerk, workshops over conflicthantering, kunstzinnige werkvormen. Wanneer zet je best welke benadering of welke werkvorm in?

Er is geen zaligmakende benadering die voor alle situaties past. Belangrijk is dat je steeds vertrekt van de concrete situatie in je klas. Dan kan blijken welke aanpak of werkvorm het meest geschikt is – én het best bij jouw lesstijl past.

In deze infociches onderscheiden we drie scenario's:

- 1) reageren op confronterende uitspraken en verhitte discussies,
- 2) controversiële onderwerpen in het leerplan (de evolutietheorie), en
- 3) didactisch aan de slag rond controversiële onderwerpen.

De leidraad is steeds dat je het klasklimaat zo open mogelijk probeert te houden en ruimte geeft aan gesprekken over politiek en samenleving, ook als die controversieel zijn. Zo krijgen leerlingen het gevoel dat hun stem telt en dat er naar hen geluisterd wordt. Situaties van echte polarisatie daarentegen ontmijn je best zo doortastend als mogelijk.

CONTROVERSIËLE ONDERWERPEN IN HET LEERPLAN DE EVOLUTIETHEORIE

De eindtermen en leerplannen geven aan welke kennis en vaardigheden je verondersteld wordt over te brengen aan je leerlingen. Als leerkracht beschik je over een grote mate van vrijheid om dat in de praktijk te doen. Toch ligt de inhoud die je moet overdragen in sommige gevallen wel vast.

Bij onderwerpen zoals koloniaal geweld of de Holocaust is minimalisering of ontkenning van historische feiten bijvoorbeeld ongepast of zelfs onaanvaardbaar. Ook bij thema's zoals de evolutietheorie steunt de leerstof op wetenschappelijk onderbouwde bevindingen. In die gevallen ga je over de inhoud geen compromissen aan.

Toch kunnen ook deze leerinhouden op verhitte discussies of weerstand bij leerlingen stuiten. Wat doe je wanneer leerlingen grondig onderbouwde wetenschappelijke bevindingen ontkennen? Hoe ga je om met conflict of verzet wanneer je 'gevestigde' wetenschappelijke theorieën doceert? Deze infociche biedt enkele richtingwijzers. De focus ligt op lesgeven over de evolutietheorie. We gaan niet in op de inhoud van de leerstof zelf. Wel reiken we enkele pedagogische en didactische handvatten aan.

Sommige onderwerpen zijn 'controversieel'... Maar op welke manier?

Om je lesplan te onderbouwen én om voorbereid te zijn op afwijzende reacties of verzet bij je leerlingen, is het raadzaam op voorhand na te denken over de manier waarop sommige thema's 'controversieel' zijn. Een nuttig onderscheid is dat tussen 'open' thema's en kwesties met een 'gevestigd' antwoord.

- Bij open kwesties gaat het over onderwerpen waarover in de wetenschappen of in de bredere samenleving een levendig debat bestaat. Ofwel omdat er nog geen sluitende antwoorden gevonden zijn, ofwel omdat uiteenlopende visies perfect mogelijk zijn.
- Over kwesties met een 'gevestigd' antwoord bestaat daarentegen een brede consensus dat ze een goed antwoord hebben gekregen. In de politiek gaat het bijvoorbeeld over de ontoelaatbaarheid van racisme of discriminatie op basis van gender. In de wetenschappen is de evolutietheorie een goed voorbeeld. Onder wetenschappers bestaat een indrukwekkende consensus over de geldigheid van die theorie. Toch kunnen ook deze thema's verhitte discussies uitlokken – en dus 'controversieel' zijn.

Vanuit pedagogisch oogpunt is het belangrijk of een controversiële kwestie 'open' is of een 'gevestigd' antwoord heeft. Een open thema kan je zonder meer bespreekbaar maken in de klas, bijvoorbeeld in een klasgesprek waarbij je de rol van onpartijdige gespreksleider opneemt. Bij kwesties met een 'gevestigd' antwoord denk je best goed na. Er is immers een bepaalde inhoud die je moet overbrengen. Dat betekent niet dat er geen ruimte is om leerlingen aan het woord te laten over hun zienswijzen, maar wel dat je niet neutraal kan blijven.

Waarom is de evolutietheorie 'controversieel'?

Evolutie is een heikel thema in klassen waarin veel leerlingen met sterk godsdienstige opvattingen zitten. Het conflict zit hem niet zozeer in de verhouding tussen wetenschap en religie op zich. Wel tussen de evolutietheorie en bepaalde godsdienstige opvattingen, met name letterlijke lezingen van teksten over het ontstaan van het leven op aarde. In het licht van de evolutietheorie is er geen behoefte aan een intentioneel plan om de creatie en ontwikkeling van soorten te verklaren.

Hoe lesgeven over evolutie?

De ene leerkracht zegt misschien: 'Ik doceer de evolutietheorie gewoon, leerlingen hebben dat maar te aanvaarden, het is nu eenmaal verplichte leerstof'. Een andere zegt dan weer: 'Ik geef de leerstof, en vertel de leerlingen dat ze uiteindelijk zelf maar moeten beslissen waarin ze geloven'.

De eerste houding is mogelijk een legitieme strategie. De vraag is echter hoe goed ze werkt. Zal je leerlingen op deze manier zo ver krijgen dat ze evolutie niet alleen begrijpen maar ook aanvaarden? De tweede houding is dan weer problematisch, omdat ze leidt tot relativisme. We spreken best ook niet over 'geloven' in een wetenschappelijke theorie – zo meng je twee manieren van denken: wetenschap en levensbeschouwing.

Hoe dan lesgeven over evolutie?

Enkele richtingwijzers...

➤ **Probeer de geesten van je leerlingen te openen voor een leerervaring**

Onderzoek in de VS geeft aan dat leerlingen minder open staan om te leren over evolutie wanneer ze het gevoel hebben dat hun leerkracht er een 'agenda' wil doorduwen. Als je lesgeeft over evolutie kan het daarom nuttig zijn je leerlingen niet af te blokken wanneer ze willen praten over hun opvattingen, ook als die religieus geïnspireerd zijn.

Dat betekent zeker niet dat je moet terugnemen op de inhoud van de evolutietheorie. Het gaat er om dat leerlingen op een niet dwingende manier kunnen leren over evolutie. Dat je gevoeligheid aan de dag legt voor de conflicten die sommige leerlingen ervaren tussen hun godsdienstige opvattingen en de wetenschap waarmee ze in de klas in aanraking komen. Die conflicten kunnen immers het leren blokkeren.

De bedoeling van deze aanpak is om de geesten van je leerlingen te openen voor een opbouwende leerervaring, en zo ook de verschillen tussen wetenschappelijk en levensbeschouwelijk denken te belichten.

➤ **Werk vakoverschrijdend**

Je staat er niet alleen voor. Door vakoverschrijdend te werken, bijvoorbeeld in samenwerking met je collega's levensbeschouwing en esthetica, kan je in team leerlingen wegwijs maken in de verschillen tussen wetenschap, levensbeschouwing, filosofie en kunst. Voor leerlingen is het niet altijd duidelijk dat er verschillende manieren bestaan om de wereld tegemoet te treden en betekenis te geven. Noch dat ze de methodes eigen aan deze benaderingen best niet met elkaar vermengen.

Door de kenmerken te duiden tussen verschillende manieren van denken breng je leerlingen tegelijk ook bij hoe wetenschap precies werkt: door middel van het toetsen van theorieën aan empirische waarnemingen, op basis van twijfel en discussie, en door het geleidelijk opbouwen van collectieve kennis, tot er over bepaalde kwesties (zoals evolutie) een consensus ontstaat.

Een vakoverschrijdende en schoolbrede aanpak heeft verschillende voordelen. Projecten die door het hele schoolteam gedragen worden, hebben meer kans om effect te hebben. De mogelijkheden om een open leerklimaat te stimuleren en zonder hoogspanning moeilijke thema's als evolutie aan te snijden, worden alleen maar groter.

➤ **Wees gevoelig voor wetenschappelijk denken en taalgebruik**

Internationaal onderzoek geeft aan dat leerkrachten wetenschappelijke inzichten vaak nog op een 'absolute' manier presenteren. Als een set van 'objectieve' en 'waardenvrije' waarheden. Dat wetenschap drijft op twijfel en discussie blijft zo onderbelicht.

Daarom is het belangrijk leerlingen ook uit te leggen hoe wetenschappelijke kennis tot stand komt. Je legt uit hoe wetenschappers te werk gaan. Daarbij kan een historische insteek van nut zijn, bijvoorbeeld door uit te leggen hoe de evolutietheorie ontstaan is.

Zoals Democratische Dialoog opmerkt, is het ook erg belangrijk dat je gevoeligheid aan de dag legt voor taal en woorden wanneer je het over wetenschap hebt. Zo spreek je best niet over 'geloven' in de evolutietheorie. Je vermengt dan een wetenschappelijke met een religieuze manier van denken. Woorden als 'bestuderen', 'begrijpen' en 'aanvaarden' vatten beter hoe wetenschap werkt. Ook woorden als 'bevindingen' en 'geldig' dragen deze gevoeligheid in zich.

Meer weten?

Het Vlaams Vredesinstituut, een onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement, doet onderzoek naar controversen in de klas, conflicthantering en vredesopvoeding.

- Maarten Van Alstein, *Omgaan met controversen en polarisatie in de klas* (Pelckmans Pro, 2018).
- www.vlaamsvredesinstituut.eu
- *Kijkwijzer Democratische Dialoog* (www.democratischediaalog.be)

**vlaams
vredesinstituut**

